

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Izjava primorskega in štajerskega učiteljstva. — Na Amonite! — Po protestnem shodu. — Pripravljajmo tla za novo organizacijo. Izjava »Pedagoškega društva v Krškem«. — Kritikujoči glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica upravištva. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserat. — Pripravniški tečaj v Idriji.

Izjava primorskega in štajerskega učiteljstva.

Primorski in štajerski upravni odborniki »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev« so izrazili pri seji upravnega odbora dne 27. decembra l. l. v imenu vsega primorskega in štajerskega učiteljstva svoje simpatije kranjskemu učiteljstvu v njegovem hudem boju za njegove pravice in se izjavili, da je primorsko in štajersko učiteljstvo solidarno s kranjskimi tovariši ter z gnjevom obsojajo na pobjo izzivajoče napade na učiteljski stan.

L. Jelenc, predsednik »Zaveze«.

Na Amonite!

Dan 27. decembra, ko se je vršil protestni shod kranjskega učiteljstva v Ljubljani, bo imponiral zaradi solidarnosti, nepričakovane ogromne udeležbe, enoglasnih sklepov in danega zaupanja svojim voditeljem tudi bodočemu učiteljskemu naraščanju. Ponosni smemo biti na medsebojno složnost in lepo sporazumljenost. V slogi je moč, in ta je prinesla še vselej in povsod lepih sadov.

Kranjsko učiteljstvo je torej govorilo ter glasno povzdignilo svoj glas zoper svoje obrekovalce, podpihivalce in uničevalce učiteljske časti. Glasno in odkrito je povedalo, da se hoče bojevati do zadnjega vzdihla za svoj ideal — napredno šolo — svoj gmotni položaj in pravice.

Preden se prične ljuti boj v našem glasilu in v dejanju z naše strani med narodom, izpregovoriti hočemo nekaj resnega in stvarnega našemu ljutemu nasprotniku v premislek in preudarek, da ne bo kdo rekel, da smo šli brez vzroka, premisleka in taktnega postopanja v boj. Povedati hočemo naprej, zakaj in kako je prišlo do tega, zavrniti moramo najnovejše obrekovanje in napade na naš stan s strani našega nasprotnika, da se kdo ne izpodtakne nad našim molčanjem, in končno mu moramo poslati tudi parlamentarje, kakor je to pred vsakim bojem običajno.

Zakaj smo primorani bojevati se? Znano je, da se pri nas bije hud boj med liberalizmom in klerikalizmom. Ob kratkem moramo pojasniti nastanek in povedati, po čem hrepeni vsaktera teh strank. Duhovniki so nasledniki Kri-

stusa samega, ker oni učijo kot učeča sv. cerkev Njegove nauke. Kristusovim naukom se ponižno vsi klanjamo, ker spoznavamo Njega kot Boga ter smo usposobljeni iz verouka tudi poučevati, ako ni pri šoli duhovnika kot kateheta. A kakor je bil Kristus sam ubog, ponižen, sama ljubezen in potrpežljivost do smrti, ne opažamo tega pri Njegovih naslednikih. Klerikalci so si sami prisvojili oblast ne samo nad dušnim pastirstvom, ker to priznavamo, da so jo dobili od Kristusa samega, ampak prilastili so si oblast nad posvetnim gospodarstvom. Prvi kristjani so živeli v združnem uboštvu, pokorščini in ponižnosti več stoletij, zato se je krščanstvo na podlagi lepih čednosti tako lepo razvijalo. Ko je nehalo kruto preganjanje kristjanov in ko so nastali mirni časi, so se začeli ti gibati prosteje, začeli so skrbeti tudi za posvetno blago in čast. To je tudi prirodno, saj so oni bili in smo vsi še sedaj kot ljudje navezani na pozemeljske potrebščine zaradi obstanka. To ne bi bilo še nič slabega, ko si ne bi klerikalizem prisvojil nadoblasti nad narodi, kralji in cesarji. Sklicujejo se na Kristusov rek sv. Petru: »Peter, dam ti vso oblast na nebu in na zemlji; kar boš zavezal na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih, kar boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih!« To lahko vsak otrok v šoli razume, da imajo te besede pomen samo v dušnem oziru in ne pa glede posvetnih zadev. Oni so si prisvojili nadoblast nad pozemeljskim blagom, zato vidimo, kako kruto je vladal klerikalizem zlasti v srednjem veku. Ker je bilo ljudstvo nevedno, neomikano in nerazvito, se je klanjalo klerikalizmu več stoletij, a polagoma se je jelo ljudstvo te navlade otesati, nastale so razne homatije, prepiri in celo vojske. Ta prepir in te homatije trajajo še dandanes. Ljudem, ki se upirajo klerikalnemu posvetnemu nadvladju, pravijo liberalci.

Klerikalizem se bori pri raznih državah še sedaj za nadvlado, ponekod srečno, drugod pa ne. Tudi pri nas se je pojavil ta boj, ki ga pred 30. leti ni bilo skoraj nič. Takrat je bilo še, lahko rečemo, idilično življenje med nami, ker smo se takrat borili za narodni obstanek vsi skupaj, kar je tudi mnogo hasnilo. Priborili smo si z zedinjenimi močmi ravnopravnost našega jezika po šolah in uradih, sedaj pa težko priborjeno gineva zlasti ob periferijah našega naroda zaradi medsebojnega nesporazumljenja in boja.

Duhovski stan je bil v starih časih, zlasti v srednjem veku, edini nositelj prosvete. Duhovniki so vzdrževali lastne šole za svoj stan in za ljudi posvetnega stanu. Boriti so se

imeli s težkočami zlasti zaraditega, ker ni bilo še tiska. Storili so v tem oziru glede časovnih razmer precej, a ne toliko, kolikor bi lahko storili. Za splošno ljudsko izobrazbo niso storili skoraj nič, ker je bilo preprosto ljudstvo izključeno od omike in šolskega pouka; poučevali so večinoma samo plemenitaške otroke in take, ki so se hoteli posvetiti duhovskemu stanu. Splošni ljudski izobrazbi niso bili vdani že nekdanj in tudi sedaj niso. Pa zakaj niso? Znano je, da se po naših cerkvah uči, da je boljše za človeško dušo, ako je človek neveden v posvetnih vedah ter živi po sveti veri in se zveliča, kakor pa da bi znal vse učenosti sveta in se pri tem pogubil. Učenost smatra cerkev za dušo kot nekaj nevarnega in zavedljivega. — To je vzrok, da ni klerikalizem posebno vdan splošni ljudski izobrazbi, ker se boji, da bi učenost ne privedla ljudstva do verskega indiferentizma ali celo neverstva. Ako bi ljudstvo postalo tako, bi oni bili zaradi potrebnih svojih dohodkov na slabih nogah, pa tudi njih ugled bi mineval od dne do dne. Le nevedno, neizobraženo in Bogu vdano ali pobožno ljudstvo je duhovščini slepo orodje. Takšni ljudje časte in spoštujejo duhovnike jako visoko, da, celo bojijo se jih in ne postavijo se jim po robu, če se jim godi še taka krivica z njihove strani. Znano je, da je jako veliko praznih ver in vraž med našim nevednim ljudstvom o duhovnikih.

Tukaj naj povemo samo nekatere: Duhovniku je mogoče zabraniti točo, če le hoče; ako se mu pa ljudje zamerijo, pusti, da toča pobije vse. Če se kdo zameri duhovniku, je nevarnost, da ga ta zamoli ali zamašuje, zaradi česar sledijo razne bolezni in nesreče. Če ti duhovnik sede na suknjo, odreži jo in pojdi rajši stran, nego da bi mu ugovarjal ali v čemersibodi nasprotoval. Ni čuda torej, da ima naše ljudstvo tako slepo pokorščino in pasji rešpekt pred duhovščino, ker je za trdno uverjeno, da nima ta samo v dušnih zadevah oblasti nad njim, ampak tudi v posvetnih zadevah mu more škodovati, ako se mu zameri ali mu ni slepo pokoren.

Ako bi imelo naše ljudstvo mnogo dobrih šol in učiteljev, bi se izbile sčasoma te in mnoge druge vraže iz njegove domišljave glave, potrebne šolske vednosti bi ga polagoma izomikale, tako da bi duhovnika smatral le za toliko, kar in kolikor je vreden. To opazujemo lahko po mestih, kjer so imeli šole že mnogo poprej kakor po kmetih. Ljudstvo je tukaj izobraženo, spoštuje sicer duhovnika po njega zaslugah kakor vsakega drugega someščana, a ne uklanja več slepo svojega tilnika pred njim.

Ker nosi klerikalizem svoj ideal visoko nad ljudsko maso že od pamtiveka, želeč vladati, gospodariti in pri tem tudi dobro živeti, bo lahko sedaj vsakdo razumel naš politični boj. Ta se hoče na vsak način polastiti nadvlade zlasti na Kranjskem, kjer so sedaj še precej ugodna tla. Edini liberalizem je tukaj, ki mu dela velike ovire, da ne more tako izlahka dospeti do svojega ideala. Liberalizem vidi dobro, da je mogoče ugnati v kozji rod nadležni klerikalizem le z omiko in ljudsko prosveto, zato je prijatelj napredka in šole, zato podpira stremljenje učiteljev in tudi v težkem boju na šolskem polju stoji jim zvesto ob strani in simpatizuje z njimi glede njihovega gmotnega stanja. Klerikalizmu je pa ravno šola in ljudska omika na poti, ki ga ovira in močno plaši, da mu ni možno dospeti tako hitro do smotra. Zato sovraži, prezira, obrekuje in ponižuje, kolikor le more, šolo in napredno učiteljstvo; in da bi lažje izvojeval zmago, odreka poslednjemu celo pravico do izboljšanja gmotnega stanja.

Pred letom 1870. je bila doba konkordata, učitelji in šola so bili pod duhovsko oblastjo. Takrat je bila le malokje kaka šola, le po mestih in velikih vaseh je bilo ljudstvo deležno te dobrote, drugod je vladala tema nevednosti in nazadnjaštva. Klerikalizem se ni brigal za splošno ljudsko prosveto, ker ni bil iz principa tej posebno naklonjen. Tuptam je kak duhovnik imel tudi takoimenovano »farno šolo«, ker je bilo veliko pomanjkanje učiteljev zaradi sramotne pičle plače, a učili so le nadarjene otroke, pa še tiste, če so prostovoljno hodili v šolo. Ako je bilo v taki šoli 10 do 15 učencev, je bilo to že veliko. Učitelji so bili takrat pravi sužnji duhovnikov; biti so morali pokorni slugi njihovi v šoli, cerkvi in župnišču.

(Dalje.)

Po protestnem shodu.

Protestni učiteljski shod, ki ga je sklicalo »Deželno slovensko učiteljsko društvo«, se je izvršil nepričakovano sijajno. Njega posledice bodo segale kranjskim klerikalcem do kosti ter jim prerešale jetra in obisti. Sicer smo pričakovali, da bo udeležba mnogobrojna, a ko smo pa videli, kako se je zbiralo v prostrani dvorani zavedno, napredno in svobodomiselnost učiteljstvo, smo bili kar naravnost osupnjeni ob tej ogromni udeležbi. Upoštevati je bilo treba skrajno neugodno vreme, slaba pota, konec meseca, praznike in pa še okolnost, da je bil naslednji dan že šolski dan. Na shodu smo opazili tudi mnogo takih tovarišev in tovarišic, ki so še pred nedavnim časom bili najzvestejši pristaši kranjske Slomškarije, ki jih je pa pogubonosna dr. Šusteršičeva klerikalna politika izpametovala še ob pravem času ter so se zopet vrnili v tabor naprednega učiteljstva. Veselilo nas je tudi, da so bile gospodične tovarišice v tako častnem številu zastopane na našem protestnem shodu. Čast jim! Le vztrajajte, gospodične kolegince, v naši družbi, zakaj le v edinosti je moč in napredek. Le če bomo skupno delovali in se skupno bojevali proti krutemu sovražniku, ki nam ne privošči trohice vsakdanjega kruha, nam je zmaga gotova. Podpirajte duševno in gmotno naše liste »Učiteljski Tovariš«, »Popotnik« in »Zvonček« in pridno se udeležujte tudi zborovanj naših društev. Gre nam za kruh, za življenje! Če sedaj ne zmagamo, potem smo izgubljeni ter izročeni na milost in nemilost trinogim kranjskim klerikalcem. In če pridemo v njih kremplje, kar nas Bog obvaruj, potem gorje nam, gorje šoli in gorje našemu narodu! Zato udarimo s podvojenimi silami v boj na divje Amonite ter se združimo z onimi, ki nam žele dobro, ki so prijatelji šole in učiteljstva, pobijajmo in zavračajmo pa klerikalizem in nazadnjaštvo, kjerkoli in kadarkoli nam je dana prilika.

Naš protestni shod je bil lep in sijajen. Kaj pa zdaj? Ali se smemo zadovoljiti z golim protestom? Nikakor ne! Ta shod mora roditi sedaj pozitivno delo, sicer bi bil shod brezuspešen. Stopiti moramo sedaj med ljudstvo, med narod ter ga poučiti kolika nesreča je ne samo za nas, ampak za vso našo domovino klerikalna obstrukcija ter klerikalizem vobče. Dalje moramo našemu zavedenemu ljudstvu odpreti oči ter mu poljudno razložiti in ga poučiti, kako velike važnosti je ljudska šola za sleherni narod.

Kako bi pa to storili, utegne vprašati ta ali oni, ali v šoli ali potom časopisja ali v privatnih pogovorih itd.? To ni prav nič težavnega, somišljeniki in somišljenice.

Že v šoli vsakdo prav lahko mnogo stori v korist naše stvari. Treba je le poudarjati, kako dobro se godi ljudstvu v takih deželah, kjer imajo razvito ljudsko šolstvo in kaki siromaki so pa v onih krajih, kjer imajo premalo šol, kakor n. pr. pri nas. Zadnje dni so pisali časopisi, koliko ljudi se preseli iz Avstrije v Ameriko. Statistika kaže, da se največ ljudi izseli iz tistih kronovin, kjer stoje kulturno na nizki stopnji, kjer imajo torej malo šol; te kronovine so: Kranjsko, Primorsko, Istra, Dalmacija in Galicija. Iz teh kronovin se preseli največ ljudi v Ameriko.

Pa tudi potom časopisja poučujmo ljudstvo o potrebi in važnosti šol ter o škodi, ki jo donša klerikalna politika naši deželi. Da se v privatnih pogovorih tudi mnogo lahko stori šolstvu v korist, tega nam niti ni treba poudarjati.

Največ bomo pa storili za dobro stvar s shodi. Shode je treba prirejati, in če drugače ni mogoče, pa zborovanja po § 2. Kako se to vrši, o tem dobi vsakdo pojasnila pri našem uredništvu.

Za shode je pa treba naprednih političnih društev in sicer za vsak sodni okraj eno, kakršno so te dni osnovali za kostanjeviški okraj. Dotična pravila so na razpolago vsakomur pri našem uredništvu. Zato, tovariši, le nemudoma na delo in snujete za vsak sodni okraj po eno napredno politično društvo. Prepričani smo, da vas bo slovenska napredna inteligenca pri tem delu krepko podpirala. Na Notranjskem imajo sicer za vso Notranjsko tako napredno politično društvo, a izkušna nas uči, da to društvo ne donša zaželjenega sadu, ker je preobsežno. Gotovo bodo pa napredna politična društva za vsak sodni okraj posebej donšala mnogo koristi napredni misli in ideji. Zato le t a k o j na delo! Ta napredna politična društva naj pa potem priprerajo shode, vsako v svojem okraju, da se na ta način temeljito pripravimo na boj z divjimi Amoniti pri prihodnjih deželnozbornih volitvah. Le vsi za enega in eden za vse!

Pripravljajmo tla za novo organizacijo.

Prvotno stanovsko vprašanje — regulacija učiteljskih plač — je postalo hitroma eminentno, kulturno bojno polje. Danes kliče slovenski učitelj na boj na divje Amonite! Prirodno! Saj so si zaprisegli nasprotniki, da učiteljstvo na vsak način moralno in materialno uničijo. Sklenili so torej udušiti sploh vsak kulturni napredek našega borega naroda. Mi stopamo v boj, zaupajoč v organizacijo, ki je izrasla iz nas samih. In ko bi ne imeli nikogar poleg sebe, nam zadostuje naša samozavest, da ne podležemo nikdar!

Sedanost je vzlic naši trdnjavi resna, realna. Zato treba boja z realnim orožjem. Fraze nam ne bodo veliko pomagale; pač pa podrobno, vztrajno in tiho delo! Na zadnjem protestnem shodu se je nam dala ravno v tem smislu direktiva, izražena z besedami: »Pojdimo med narod!« Jasno je, da se izdelava za boj načrt, po katerem lahko osredotočimo vse sile edino le na Ahilovo peto nasprotnika. Preden pa moremo načrt v podrobnosti izdelati, moramo — nalik dobremu vojskovedji — zvedeti, kje je za

nas bojno polje. Zakaj šele potem vemo, kakšen je naš dejanski položaj. Šele potem lahko teren pregledamo in ga pripravimo za operacije.

Menda ne grešimo, ako trdimo, da bi bilo najbolje, ako razpostavi sleherni učitelj svoje moči v svoji občini. Na ta način si delo krasno delimo. Tako postane boj res realen in uspešen, ker pride sleherni moč v ogenj. S tem pa smo se zastavili tam, koder je odpora najbolj pričakovati; saj baš tu zbira nasprotnik svoje prvotne čete, iz katerih misli narediti mogočno vojsko.

Zatorej: koncentrujmo delo v občinah! Tu je ogromno opravila. Tu je pa tudi naše delovanje lahko najbolj uspešno in potrebno. Saj vidimo, da sede v občinskih zastopih ljudje, ki so izvoljeni kot pristaši tega ali onega programa, pa nimajo zmožnosti, zastopati in delati po njem.*) Modernizujmo torej pred vsem občine! Na njihovo krmilo naj pridejo možje, ki niso le prijatelji vseh važnih kulturnih vprašanj, ampak možje, ki so tudi zmožni, take akcije samostojno zapričeti in samostojno izvesti.

Ko smo si tako določili bojno polje, je prva naša dolžnost, da si je dobro ogledamo. Premisliti moramo, kaj bi se dalo v boju porabiti, kaj bi nam utegnilo delati ovire, Na ta način kmalu razvidimo, kateri koraki bodo najuspešnejši.

Ako danes v duhu pregledamo naše občane, vidimo, da ni veliko uporabnega. Vse kaže, da bomo veliko, veliko morali iztrebiti in nadomestiti z novim. Saj bi pa bilo tudi prav brezuspešno, ako bi hoteli slehernega starokopitneža modernizovati in morda takoj vsakega župana preleviti v modernega obč. predstojnika. Računajmo z razmerami! Tudi nasprotnik računa. Zato so njegove oči najbolj obrnjene na našo mladino. Mar ne dela z vso silo na to, da obrodi seme, ki smo ga mi sejali v nedolžna srca, drugačne sadove, kakor smo jih mi mislili in želeli? V takozvanih »kat.-izobraževalnih društvih« se nam mladina sistematično poneumnuje strankarsko fanatizuje in vzgaja v duhu, pravemu napredku nasprotnem. Da! Slovenski narod se na ta način v celoti pripravlja za duševno in gospodarsko robstvo. Popolnoma prirodno! Skoro vsa mladina zapusti danes šolsko klop v oni dobi, ko se čuti najsrečnejšo, ker se je »rešila šolskega jarma.« Taki kalini, katerim šola smrdi, najrajši sedajo na klerikalne nastave. Da se jih pridobi, zadostuje že samo to, ako se klerikalec kaže vseskoz sovražnika šole. Sicer doba, ko je mladina po večini »povdivjana« in nesposobna za resnost, normalno ne trpi dolgo. Okolo 18 ega leta se zopet izpametuje. Tedaj namreč začutijo mladi ljudje nekako izimno hrepenenje po nečem višjem, ki ni nič drugega, kakor poželenje po izobrazbi. Tako torej normalno. Če pa fantič zaide v beznico klerikalnih poneumnevalnic, je pa zopet normalno, da ni nikdar več sposoben, o kaki stvari samostojno in trezno misliti.

Vzlic vsem klerikalnim nakanam in prizadevanjem pa je vendarle še skoraj v vsakem kraju vsaj dvojica, trojica bolj nadarjenih, bolj pridnih fantov, ki se sami od sebe kaj posebno zanimajo za vse pojave napredka. Taki mladeniči uživajo tudi navadno med vrstniki največ zaupanja. Ako so še ti mladeniči poleg tega sinovi bolje situiranih hiš, lahko rečemo, da so nekako stebri občinskega naraščaja. Zato si moramo tako krepke individue tudi po ljudsko-šolski dobi pridobiti za izpopolnjevanje. Ravno takim je v prvi vrsti

*) Glej Abditus: Občina in socializem. Kaj zahtevamo od občine, Cena 70 vinarjev. (Ljudska knjižnica II.)

treba takoj po šolski dobi kazati sredstva in pota, da se razvijejo v odločne može s samostojnim svetovnim prepričanjem. Kakor vsako podrobno delo, zahteva tudi to delo vztrajnosti. In če se nam posreči pridobiti vsako leto, vsako drugo, tretje leto v vsaki vasici samo enega mladeniča za samoizobrazbo, smo storili neznansko veliko. Kakor ne smemo biti pri šolskem pouku nestrpni, tako moramo tudi v tem slučaju potrpežljivo čakati na sadove v bodočnosti. Jasno pa je, da tako vzgojimo naraščaj, ki bo sprejemljiv za vsa udobna kulturna vprašanja. Le možje, ki so se tudi v mladeniški dobi vzgojevali značajno in samostojno, lahko pozneje delujejo v blagor občanov. Mislite si pa lahko, kako velikanska moč bi se kazala v slovenskem narodu, ako bi vsaka občina imela zares napredne in inteligentne zastopnike!

Tako bi preiskali teren. Ko smo pripravili polje za delo, lahko začnemo z delom samim. Naše delovanje bodi sistematično, poljudno. Delovati moramo na to, da ustanove tudi naše občine ljudske knjižnice in javne čitalnice, ki so pristopne vsakomur. Nič manj potrebna niso javna poljudna predavanja. Naše občine se pa morajo toliko udobiti, da bodo same prirejale gledališke predstave in koncerte za ljudstvo.

S tem smo le nekoliko označili glavno delovanje. Ako hočemo, da bo plodovito, si ga moramo urediti po sistematičnem programu, izbornem načrtu. Potrebno je, da smo si že pred začetkom popolnoma na jasnem o vseh vprašanih poljudnega dela. Zato se hočemo v prihodnje podrobno z njimi baviti in podati vsa potrebna navodila in načrte. Tovariši, vi pa z delom tudi takoj začnite — v kolikor še niste zapričeli — in sicer na ta način, da si v zgoranjem smislu pripravljate tla za novo organizacijo!

Izjava Pedagoškega društva v Krškem.

Odbor »Pedagoškega društva v Krškem«, je v svoji seji 2. t. m. sklenil, da se obrne na veleslavni deželni odbor kranjski z utemeljeno prošnjo, da isti stori potrebne korake, da dobi učiteljstvo sigurno od deželnega šolskega sveta v Ljubljani predlagano 25% draginjsko podporo, dokler se definitivno ne regulirajo učiteljske plače.

Razen tega je soglasno sklenil sledečo resolucijo:

»Pedagoško društvo v Krškem« obžaluje, da je obstrukcija katoliško-narodnih poslancev preprečila v deželnem zboru kranjskem z ozirom na obupno gmotno stanje in na jako drage življenske razmere, s katerimi se mora boriti kranjsko učiteljstvo ter z ozirom na veliko, vedno bolj občutljivo pomanjkanje učiteljev neobhodno potrebno zvišanje učiteljskih plač ter prosi merodajne faktorje, da storijo vse potrebno, da dobi učiteljstvo sigurno od deželnega šolskega sveta v Ljubljani predlagano 25% draginjsko podporo.

»Odbor Pedagoškega društva v Krškem.«

Ljudevit Stiasny,
t. č. predsednik.

Kritikujoči glasovi.

Šolska vodstva so prejela ta-le odlok:

An alle Volksschulleitungen des Schulbezirkes!

Aus Anlaß eines speziellen Falles hat der k. k. Landeschulrat in Laibach mit dem Erlasse vom 5. Juli 1903, Z. 2155, anher eröffnet, daß der Religionslehrer einer Volks- oder Bürgerschule im Sinne der Bestimmungen der § 37, al. 2 der Schul- und Unterrichtsordnung vom 20. August 1870, R. G. Bl. Nr. 105, Mitglied des Lehrkörpers der betreffenden Schule ist, und demselben demnach sowie jedem anderen Lehrer derselben Schule das Recht zusteht, den Katheder zu benützen, d. h. in demselben seinen Katalog, seine Lehrbücher und sonstige Lehrbehelfe aufzubewahren.

Hievon werden die Volksschulleitungen zur Darnachachtung hiemit in Kenntnis gesetzt.

K. k. Bezirksschulrat.

Za glavo smo se prijeli pri čitanju tega odloka, nevedoč ali bi se jezili ali smejali. Naše šolske oblasti so dosegle s tem rekord, pa ne vprašajte, v kakšnem smislu. Čemu pa je katehetu kateder? Do zdaj le v ta namen, da je imel ondi shranjeno palico kot simbol vse pedagoške vednosti z vsemi formalnimi stopnjami in formalnimi stavki povrh. No, v novejšem času nekateri tudi vohunijo.

Razrednik ima spravljen v katedru uradne spise, za kar je osebno odgovoren in do katerih nima katehet najmanjše pravice. Na večrazrednicah ni odprt kateder učitelju, ki razrednika namešča za kako uro. Katehet določuje in vpisuje rede na večrazrednicah pri konferenci, na enorazrednicah ima ob klasifikaciji katalog na razpolago na katedru. Potrebno bi pač bilo, da bi tudi katehetje vpisavali vzeto tvarino v tednik — čemu je rubrika? — in naše šolske oblasti bi si s zahtevo pridobile neminljivih zaslug za izboljšanje pouka v verouku. Bojimo se, da sega njih oblast le do farovškega praga, četudi bi imele dobro voljo.

Ako bi ostal zgorajšnji odlok v veljavi, kako naj se postopa takrat, ko ima katehet zadnjo uro? Bo li moral učitelj čakati pred šolskimi durmi, da po odhodu kateheta takoj zapre kateder, ali naj katehetu kar izroči ključ v poljubno uporabo? Po pouku kateder vendar ne sme biti odprt, ker bi se lahko primerilo, da bi kdo iz nagajivosti kaj odnesel — mogoče kar katehet sam, zakaj se pa tako potezajo za to? — osobito pri šolah, kjer nimajo šolskega sluga.

Ta odlok pa ne drži tudi v juridičnem smislu, ker je bil slabo interpretiran. Dotični § 37. al. 2 se glasi:

Mitglieder der Konferenz sind die sämtlichen Lehrer, Unterlehrer und Nebenlehrer (Hilfslehrer). Letztere haben eine beschließende Stimme in den Fällen, wo es sich speziell um ihren Lehrgegenstand oder um ihre Schüler handelt; außerdem steht ihnen nur eine beratende Stimme zu.

Tu ni nikjer govora o verskih učiteljih, ampak le o podučiteljih in pomožnih učiteljih, h katerim pa zakonodalec (tukaj ministrstvo) katehetov ni prištevalo in tudi sami se ne prištevajo v vseh tistih slučajih, ki jim nakladajo kake dolžnosti. Takrat so le — dušni pastirji, izvzemši stalnih v Ljubljani in Idriji.

Poglejmo zdaj novejšo ministrsko odredbo, in sicer Min. Verordnung vom 8. Mai 1872, R. G. Bl. Nr. 68, § 4. al. 4:

Den nicht definitiv angestellten Religionslehrern, den Hilfs- und Nebenlehrern und Lehrerinnen öffentlicher Volksschulen und Lehrerbildungsanstalten, den Lehrerinnen der

Arbeitsschulen, dann den Lehrern und Lehrerinnen an Privat-Volksschulen steht es frei, sich an der Konferenz (okrajna) mit beratender Stimme zu beteiligen.

Tu zakonodalec izrečno loči verskega učitelja od pomožnega, kar je bilo do zdaj povsod v veljavi, in upamo, da ostane tudi v naprej. Naša šolska oblast se je enkrat prenaglila. Prosimo, naj bo v bodoče bolj blagohotna nasproti učiteljstvu, osobito naj bo bolj oprezna nasproti rekurzom kranjskega tehanta Koblarja, katerega edini namen je, šikanirati neljube učitelje.

Dopisi.

Kranjsko.

† **Josip Petkovšek.** Po skoro dveletnem bolehanju je umrl 18. decembra 1903. v Velesovem na Gorenjskem tamošnji učitelj g. Josip Petkovšek hitre smrti. Pokojni se je rodil 13. marca 1863. l. v Bevkah pri Vrhniki. Ljudsko šolo je obiskoval na Vrhniki, potem pa je nadaljeval svoje študije v Ljubljani in Novem mestu. Dovršil je 6 gimn. razred z dobrim uspehom. Njegova želja je bila postati duhovnik, toda usoda je pri njegovem rojstvu odločila nadarjenega Petkovška za drug stan. Kot dvajsetleten mladenič (šestošolec) je moral l. 1883. za tri leta k vojakom. 1887 l. je vstopil — najbrže zaradi gmotnih razmer, da bi kar najhitreje dospel do lastnega kruha — v tretji letnik učiteljišča v Ljubljani in je že 10. julija prihodnjega leta napravil zrelostni izpit. S tem letom se prične njegovo delovanje med narodom, ki je zanj žrtvoval vse moči. Prva njegova služba je bila v Godoviču pri Logatcu, ki jo je takoj nastopil. Da je bil vesten, vnet učitelj, se razvidi iz tega, da je bil že koncem prihodnjega leta imenovan definitivnim učiteljem istotam. L. 1892. je bil premeščen v Goriče pri Kranju, kjer si je ustanovil lastno ognjišče in si poiskal družico za življenje, ki ga je obdarila s štirimi otroki. Čez tri leta se je preselil s svojo družino v Velesovo pri Kranju, kjer je poučeval na enorazrednici do svoje smrti. L. 1901. so mu umrli v enem tednu kar trije otroci, in ta nesreča je že prej bolehaločega moža tako potrla, da se je po pravici mislilo da ne bo prebolel. Ko je šel 18. decembra minulega leta proti večeru na izprehod, mu je postalo nenadoma slabo. Šel je, da bi se malo okrepčal k bližnjemu studentu, kjer mu je na opolzkem bregu izpodrsnilo in rajnki Petkovšek je padel z glavo na robat kamen, tako da ga je zapustila zavest. Obležal je v vodi in — ker ga ni bilo blizu človeka, ki bi ga rešil — utonil. Njegov pogreb je bil sijajen. Udeležilo se ga je nad 20 učiteljev-tovarišev in nebroj ljudstva, kar dovolj dokazuje, da je prerano umrli užival splošne simpatije in spoštovanje. Ko so mu zapeli tovariši pesem-žalostinko, ga je sprejela zemlja v svoje hladno naročje. — Tako pada list za listom z drevesa blagovestnikov, ki so se vse svoje življenje trudili in delovali za narod. Njih duh bo živel, dokler bo živel narod! Njihovo delo bo obrodila stoteri sad!

Tovariš.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Slovenska Šolska Matica je imela dne 27. grudna m. l. svoj drugi občni zbor, o katerega podrobnostih bomo natančneje poročali v eni izmed prihodnjih števil, ko nam dojde dotično tajnikovo poročilo. Poudarjamo pa že lahko danes, da Slovenska Šolska Matica vrlo napreduje v vsakem oziru ter dela čast ne samo odboru in njenemu zaslužnemu predsedniku, ampak vsemu slovenskemu učiteljstvu. V odbor so bili za bodočo triletno dobo izvoljeni ti-le gg.: ravnatelj Henrik Schreiner, predsednik; deželni šolski nadzornik Frančišek Hubad, podpredsednik; ravnatelj Andrej Senekovič, blagajnik; nadučitelj Frančišek Gaberšek, tajnik; nadučitelj Jakob Dimnik, knjižničar; okr. šolski nadzornik prof. dr. Janko Bezjak in nadučitelj Vekoslav Strmšek, odbornika za Štajersko; prof. Viktor Bežek in okr. šol. nadzornik prof. Frančišek Finžgar, odbornika za Primorsko in Goriško; prof. Josip Apih, namestnik za Koroško; prof. dr. Fr. Ilešič, namestnik za Kranjsko in nadučitelj Josip Mešiček, namestnik za Štajersko.

Pregledovalcem računov so bili izvoljeni gg.: vadniški učitelj Ivan Krulec, prof. Ivan Macher in prof. dr. Ivan Svetina.

Letos bodo dobili člani po štiri knjige. Letopis je tiskala vso minulo triletno dobo »Katoliška Tiskarna«.

Ostale tri knjige so se tiskale v tiskarnah, katerih lastniki so vsi vrli narodnonapredni možje, in sicer je tiskal eno knjigo g. Poklukar v Ljubljani, drugo g. Šeber v Postojni in tretjo g. Slatnar v Kamniku. Novoizvoljeni odbor bo moral uvaževati željo naprednega učiteljstva, da se »Katoliška Tiskarna« prezre; to pa zato, ker se tam tiskata »Slovenec« in »Domoljub«, ki dan na dan obrekujeta napredno učiteljstvo ter hujskata ljudstvo zoper šolo in učiteljstvo. In take ljudi naj bi še učiteljstvo samo podpiralo!

Štajersko.

Slovenjegraško učiteljsko društvo je zborovalo 6. decembra — v petič v pretečenem letu — spričo skrajno neugodnega vremena ob povoljni udeležbi.

Celo tovariš Purkart iz daljnega Št. Vida je bil navzoč. Vajeni smo, da ga vidimo vsakokrat v svoje sredi. Velja, da ga posnemamo. Čast, komur čast!

Nameravano predavanje o risanju je ob nenavzočnosti referenta izostalo. Vseeno je bil program prav raznovrsten in zanimiv. Za to že skrbi naš dolgoletni predsednik Fran Vrečko.

Pozorno smo sledili njegovim izvajanjem in vzporednemu razkazovanju na šolski tabli o načinu, kako je navajati otroke k razumnemu čitanju zemljevidov in razumevanju merila, službečega zemljevidu v podlago.

Zatem nas predsednik opozori na pogodbo, ki jo je sklenil »Lehrerbund« s »Prvo dunajsko zavarovalnico proti nezgodam«, zaradi česar so mu osigurane posebne ugodnosti. Sklepalo se je sledeče:

Vsak član plačaj v blagajnico letnih 6 K, v kateri svoti je zaključena i naročnina za »Bundov« organ.

»Bundovemu« predsedniku Killerju se izreci za njegovo taktno in krepko zastopanje stanovskih interesov zaupnica, poslancu Robiču pa zahvala za odločne besede, s katerimi se je v deželnem zboru zavzel za odpravo III. kraj. plač. razreda.

»Zavezinemu« in »Bundovemu« organu se redno pošlje poročilo o naših zborovanjih.

Določila sta se dva dopisnika.

Končno nas je predsednik še opozoril na spise znanega pedagoga-praktika Pollacka in prebravši nam odlomek iz neke vzgojeslovne študije, je še iz lastnega dodal nekaj izkušenj iz svojega opazovanja otroškega žitja in bitja. S toplo ljubeznijo do mladine so bile navdahnjene njegove besede.

Dajmo mladini mladost. Ne jemljimo ji veselja do življenja, zakaj veselost — to je element, v katerem edino prospeva in se razvija otroška osebnost. Ne bodimo tirani ne v šoli ne zunaj šole, ne kratimo ji svobode, ki jo tirja otroška narava, ne zagrenimo ji najlepšega časa življenja s pretirano strogostjo. Vzgjajmo zdrave, krepke značaje s čutečim srcem in trdno voljo, nedostopne zlim vplivom, ki uklepajo duha v spono mračnjaštva, ki jemljejo človeku zdravo smisel za življenje in njega potrebe in zahteve, marveč do vzetne za vse plemenite užitke, ki jih nudi življenje, sposobne za uspešen boj za obstanek.

Tako nekako je bila vsebina besed, ki smo jih poslušali z zanimanjem in navdušenjem.

Goriško.

Učiteljstvu v znanje. 1. Tovariš Alojzij Urbančič bode vsem tovarišem in tovarišicam pojasnil zadeve radi petletnin potom domačih listov in Učiteljskega Tovariša, ko dobi vse akte od upravne sodnije. Na mnoga posemezna vprašanja ne more odgovarjati, ker bi mu to povzročilo ogromnega dela in nepotrebnega dopisovanja. Torej potrpljenje. Vse ob svojem času!

2. Od c. kr. okrajnega šolskega sveta smo z odlokom dne 7. decembra 1903, št. 2903. dobili sledeče:

Čislane mu predsedništvu učiteljskega društva za goriški okraj v Solkanu.

Na prošnjo z dne 2. t. m. št. 64., je dovolil c. kr. okrajni šolski svet v svoji seji dne 9. t. m., da so oni učitelji, ki se udeležijo nameravanega zaupnega učiteljskega shoda, dotični dan prosti pouka. — Vendar pa mora vsak učitelj nadomestiti v prvih sledečih drugače prostih dneh zanemarjeni šolski čas. Tudi se svetuje, naj bi se sklical shod, ako le mogoče, na šole prosti dan.

Slednje v ravnanje učiteljstvu našega okraja s pripočilom, da se svoječasno polnoštevilno odzovemo vabilu deželnega učiteljskega društva, da dokažemo stanovsko samozavest in solidarnost.

Odbor učit. društva za goriški okraj:

Alojzij Urbančič,
t. č. tajnik.

Tomaž Jug,
t. č. predsednik.

Književnost in umetnost.

„Zvonček“ ima v prvi številki tega leta tole vsebino:
1. Najdenka. E. Gangl. (Po narodnem motivu.) Legenda. 2. Novo leto. Borisov. Pesmi. 3. Breze. E. Gangl. Pesem. 4. O svetli sabljici in iskrem konjiču. E. Gangl. Povest s podobo. 5. Notranja gorkota naše zemlje. M. Pirc. Poučni spis. 6. Zimsko solnce. Osojski. Pesem. 7. Ivan Vajkard Valvazor. Makso Pirnat. Životopisna črtica s podobo. 8. Mlada stara mamica. Slika v barvotisku. 9. Palčki. Borisov. Pesem s sliko. 10. Iz La Fontainovih basni. Poslovenil Delimir Glažar. Basni. 11. Srce me boli. L. Černej. Pesem. 12. Mladi prirodznanec. Dr. S. Bevk. Poučni spis. 13. Pouk in zabava. Zastavica v podobah. Solovej. — Proti jetiki. — Cudak. — Kako se hrani ameriški milijonar? — Kuga med severnimi jeleni. — Strašna nesreča. — Ameriška jabolka. — Saharski cesar. — Jako prijetno. — Z volkom v jami. Dobrávec. — Narodni pregovori. 14. Otroško veselje pozimi. Podoba. 15. Prijateljem.

Vestnik.

Iz seje dež. šolskega sveta dne 17. dec. 1903. Imenovani so za nadučitelje: v Košani Ivan Grad iz Podrage, v Hrušici Jakob Cepuder, na Dovjem Fran Jeglič in v Koroški Beli Ivan Baraga. Za definitivno učiteljico v Pol-

hovem Gradcu je imenovana Amalija Slatnerjeva iz Žužemberka. Premeščeni so: nadučitelj Fran Skulj iz Tržiča kot učitelj na II. deško ljudsko šolo v Ljubljano, učitelj Karel Wider iz Tržiča kot stalni suplent v Ljubljano, Matilda Gebauerjeva iz Smarjete v Novo mesto in Josipina Kalinova iz Kostanjevice na dekliško ljudsko šolo v Ljubljano. Vpokojeni učitelj Gustav Grossmann je zopet stalno nastavljen in prideljen v službovanje ljudski šoli v Matenji vasi. Vpokojeni ste: nadučiteljica Emilija Guslova v Ljubljani in učiteljica Hedvika Rosinova v Novem mestu. — Družbi sv. Cirila in Metoda se je dovolilo, da sme osnovati na Savi pri Jesenicah otroški vrtec. Obravnavalo se je o raznih disciplinarnih zadevah, prošnjah in pritožbah ter o organizacijskem štatutu za vadniške učitelje.

Cvetje s klerikalnega vrta. Nekaj dišečih rožic vam podajamo, ljubi bralci. Zatiskali smo si nos, ko smo jih trgali po gnojišču, ki žene smrdljivo svojo rast okolo »Slovenčevega« uredništva. Tamkaj so zacvetele dne 31. grudnia lanskega leta te-le krilate besede: »... Oni učiteljski produkt, ki se imenuje »U. Tov.« in je dokument gorostasne in prežalostne sirovosti umske zaostalosti, hvalite, kakor cigan pokvarjenega konja.« — Te pod škofovim blagoslovom vzklike besede veljajo vsem našim sotrudnikom širom slovenskega sveta, veljajo vsem tistim, ki nam dopisujejo s Češkega, iz Galicije, z Dunaja, s Hrvaškega, iz Srbije — vsem tem velja njih dišeče kadilo! — Da ni dr. Susteršič med katoliškimi vrtnarji zadnji, nam dokazujejo njegove besede, ki jih je govoril na shodu v Ljubljani dne 3. t. m. Te se glase: »Mi ne odnehamo prej, dokler ne bo izvojevana volilna pravica. (Ne smete odnehati! Naprej!) Od tega nas ne odpravi tudi noben protestni shod liberalnega učiteljstva. Imenom cele katol.-narodne stranke jemljem na znanje, da so se liberalni učitelji na zadnjem svojem protestnem shodu izjavili, da ne dajo zadoščenja za psovke in da so edini z »Učiteljskim Tovarišem«, ki je nagromadil cele kupe takih psov. Ljudskim zahtevam se mora najprej zadostiti! Na tem stališču stojimo neomajno, in ljudstvo mora priti do veljave tudi v tistih zastopih, ki imajo govoriti o šoli. Dokler tej potrebi ne bo zadoščeno, toliko časa se ne bo razpravljalo o zboljšanju učiteljskih plač. Ljudstvo plačuje za šolstvo, a koliko ima ljudstvo pravice do šole? (»Nič!«) Birokrati odločujejo. Tisti, ki plačuje, mora tudi v teh zastopih imeti bremenu primerno pravico. Odslej bomo tudi zahtevali, da se tudi zastopniki v dež. šolski svet in v druge šolske zastope volijo po splošni in enaki volilni pravici. (Gromovito odobravanje.) — Ljudstvo mora tudi pri šoli dobiti besedo. To je moj odgovor na liberalni učiteljski shod. (Odobravanje.) In sedaj naj liberalni učitelji protestirajo vsak mesec! Drugi mesec naj se zopet na trebuh vležejo pred baronom Heinom (Smeh), tretji mesec naj gredo sline lizat dr. Tavčarju (Živahna veselost), četrti mesec naj se pa zmislijo kaj novih psov, ker dosedanje so že predolgočasne. Vedno pa se bomo borili za poštene učitelje in proti protekciji; vedno bomo zahtevali, da se dá prednost onim učiteljem, ki se v prvi vrsti brigajo za šolo.« — Seveda so tem besedam ploskale in ob njih od veselja poskakovale čestitljive device iz tobačne tvornice, ki so tvorile večino Šusteršičevega poslušalstva. Enako se družijo z enakim, in po tem, kako izražajo ljudje svoje misli in svoja čuvstva, jih sodimo. S tem je tudi že izrečena naša sodba o dr. Susteršiču.

Boj proti zahtevam pristojbino-odmerne urada v Ljubljani. V zadnji številki »Uč. Tov.« sem obljubil poročati vam o »uspehu zažugane rubežni«, ki se je imela vršiti v šoli na Trebelnem. — Danes dodajem le še to, da je c. kr. okr. šol. svet na pritožbo krajnega šol. sveta na Trebelnem zoper davkarijo v Mokronogu odgovoril sledeče: »Krajnemu šolskemu svetu na Trebelnem z opazko nazaj, da se je notranje poročilo v daljno ravnanje vzelo na znanje in z naročilom, naj se dolg, da se izogne kr. šol. svet eksekucije, pravočasno poravna. C. kr. okr. šol. svet v Krškem, 13. dec. 1903. Orešek.«

Predsednik krajnega šolskega sveta na Trebelnem je plačal, in s tem je stvar končana.

Osebnosti. Provizorična učiteljica gđc. Katarina Šušeljeva v Matenji vasi je nastavljena za učiteljico v Postojni.

V dokaz resnice. V govoru učitelja g. Vilibalda Rus-a (gl. »U. T.« 36 z dne 20. decembra 1903) čitam med drugim tudi besede: »Učitelj mojih let na primer bi prav lahko dobil na Štajerskem službo, kjer bi imel najmanj 235 gld. več plače kakor jo ima na Kranjskem, povrh pa še prosto stanovanje.« Škoda, da se ni v tem oziru obrnil g. govornik na mene; bil bi lahko svoto še zvišal, ob enem pa svojo trditve s konkretnim slučajem tudi dokazal. Jaz sem namreč njegov součenec. Skupaj sva pohajala vse štiri letnike ljubljanskega učiteljskega in obenem delala zrelostni izpit kakor tudi drugo izkušnjo. Sem torej učitelj njegovih let. Začel sem učiteljevati na Kranjskem kot voditelj enorazrednice. Dne 30. sept. 1899 sem pa nastopil službo šolskega voditelja enorazrednice v Skomarjih na Štajerskem, kjer še sedaj službujem. Na svoji prejšnji kranjski štabiji bi imel sedaj službe 500 gld., opravilne doklade 30 gld., eno petletnico 40 gld. (skupaj 570 gld.) in prosto stanovanje. Na svoji sedanjši štabiji (iste lastnosti) pa imam: plače 700 gld., opravilne doklade 75 gld., eno petletnico 100 gld. (skupaj 875 gld.) in prosto stanovanje. Razlika znaša torej ravno 305 gld. ali 610 K, govori in piši: šestdeset kron v moje dobro. — Toliko kot naknadni dokaz zgoraj omenjene trditve g. govornika in v razmišljanje kranjskemu učiteljstvu ob priliki njega nadaljnjih korakov v svrhu dosege boljšega gmotnega položaja.

Fr. Zupančič.

»Napredak« poroča v svoji zadnji številki o boju kranjskega učiteljstva s klerikalizmom. V dvomu je, ali so Susteršičevi grdi napadi na učiteljstvo na shodih v Cerknici in Škofji Loki resnični ali ne. Vsakemu olikanemu človeku se zdi čudno, da je kaj takega pri nas mogoče. A vendar je res! Na Hrvaškem ne morejo pojmiti, kako silno težko stališče ima naše učiteljstvo. Pride doba, ko bomo vse to svojim dragim hrvaškim tovarišem povedali iz oči v oči.

Posvetovanje srednješolskih profesorjev. Kakor smo naznanili že zadnjič, so se dne 27. decembra l. l. posvetovali srednješolski profesorji v Ljubljani o prenosni pouka v slovenščini. Ker pa so zborovalci sklenili, da naj se v javnosti ne piše o vsebini pogovorov in sklepov, smo odvezani obljube, da priobčimo o tem sestanku daljše poročilo.

Šolske vesti iz Štajerske. Deželni šolski svet je dovolil, da se ustanovi pri šestrazrednici pri Sv. Barbari v Halozah kmetijski nadaljevalni tečaj pod vodstvom nadučitelja A. Ogorelca. Dvorazrednica v Zdolah se razširi v trozrednico. Stalno sta nameščeni učiteljici Olga Gregorić v Vurberku in Marija Sircelj v Cirkovcih. V stalni pokoj je šel šol. vod. v Soboti pri Marenbergu, Anton Remšnik.

Konsekvenca — kje si? Na dekliški osemrazrednici pri Sv. Jakobu v Ljubljani je razpisano mesto nadučiteljice-voditeljice. Ko so bile v polpreteklem času na isti šoli razpisane službe učiteljic, je stal v dotičnih razpisih vedno dostavek, da imajo učiteljice z izpitom za meščanske šole prednost. Tega dostavka v tem razpisu ni, kar nam dokazuje, da sta si skočila podpisana šolska oblast in konsekvenca v lase, česar nikakor in pod nobenim pogojem ni odobravati. Ako zahtevajo od učiteljice izpit za meščanske šole, ga morajo toliko bolj zahtevati od voditeljice, ali pa naj opuščajo take in enake dostavke, sicer si ljudje lahko mislijo, da igrajo tuintam tudi nestvarni nagibi odvažne uloge ali pa da nosi eden sam človek vso šolsko oblast v žepu. S tem opozarjamo faktorje, ki imajo tudi kaj besede pri šolstvu, na to okolnost ter upamo, da ne bo treba še glasneje kazati na paševanje, ki ga ne moremo in ne smemo nikjer trpeti! Čujte in molite, da ne padete v izkušnjo!

Listnica uredništva.

V postojnski okraj. Zadeva se nam zdi komplicirana, zato potrpite, da jo natančneje preštudiramo. Odgovorimo

Vam potem prihodnjič. Vsekakor pa čakajte rešitve rekurza, ker vendar ne gre, da bi učitelje kar metali na cesto! Tu imamo zopet dokaz, kako nujno nam je treba pravnega zastopnika. Vaša zadeva nam pa tudi kaže, da ima deželni šolski svet v Ljubljani dvojno mero: eno za Jakliča, drugo za nas. Temu se je treba kar najodločneje upreti! — Mnogo stvari — žal — ni moglo v list. Polagoma pride vse. — **Dohtar Jona in drugi.** Z recepti začnemo prihodnjič. — J. L. v T. Vaš listek porabimo o prvi priliki.

Listnica upravištva.

Dragi tovariši!

Hvala za prijazne pozdrave in voščila k novemu letu! Dal Bog, da bi se vsa uresničila!

Posebna hvala po naj velja še onim, ki so se mojim pismom odzvali s tem, da so odposlali vso zastalo naročnino — nekateri plačali celo še naročnino za 1904!

Kakih 150 pisem odpotuje naročnikom še-le te dni, a z datumom od 31. decembra preteklega leta. To pa radi tega, ker se ta pisma srečajo z mnogo v istem času odposlano naročnino in bi vsled tega nastale nejasnosti glede vplačil.

Kdor se na doposlano pismo ne odzove z nikakim zneskom, temu se tretja ozir. četrta številka brezpo- gojno ustavi.

Vse ostale naročnike ponovno prosim, da se slednjič odločijo na malo žrtev — da plačajo naročnino vna- prej! Saj edino tako je v redu!

Tovariši! Podpirajte naš list! Pridobivajte nam novih naročnikov! Izgovor, da ima na isti šoli »Tovariša« že drug kolega, ne sme veljati! Prav posebno pa ne, da imajo štirje učitelji en sam izvod, pa še tistega ne plačajo. Zato je primeren samo en izraz! — K sreči je taka šola samo ena.

Opozarjam še enkrat na signaturo, pod katero dobivate list. Kdor jo pripiše, ko odpošilja naročnino, mi delo olajša in izključi vsako pomoto, ki se pri tovariših istega imena sicer lahko prigodi.

Vsem naročnikom prisrčen pozdrav!

Barje, 8. januarja 1904.

Črnagoj, upravnik.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 2697.

Kranjsko.

Na enorazredni ljudski šoli na Ajdovcu je popolniti stalno ali začasno mesto učitelja-voditelja.

Prošnje je vlagati do 25. januarija 1904.

C. kr. okrajni šolski svet Rudolfovo, dne 30. dec. 1903.

Št. 2705.

Na trirazredni dekliški ljudski šoli v Rudolfovem je popolniti stalno, oziroma začasno mesto učiteljice.

Prošnje je tuuradno vlagati do 25. januarija 1904.

C. kr. okrajni šolski svet Rudolfovo, dne 30. dec. 1903.

Št. 1665.

Na mestni slovenski dekliški osemrazrednici pri sv. Jakobu v Ljubljani je popolniti mesto nadučiteljice-voditeljice.

Pravilno opremljene prošnje je poslati uradnim potom najkasneje do 31. januarja 1904.

Na zakasnele in nezadostno opremljene prošnje se ne bo oziralo. C. kr. mestni šolski svet ljubljanski, dne 31. decembra 1903.

Št. 2943.

Na enorazrednici v Podragi je učno mesto popolniti. Prošnje so vlagati semkaj do dne 28. januarja 1904.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojni, dne 27. decembra 1903.

Št. 1607.

Na enorazredni ljudski šoli v Radovici pri Metliki je popolniti stalno, oziroma začasno mesto učitelja-voditelja s postavnimi službenimi prejemki in naturalnim stanovanjem.

Prošnje je vlagati do 1. februarja 1904.

C. kr. okrajni šolski svet v Črnomlju, dne 28. decembra 1903.

Št. 2949.

Na petrazrednici v Postojni je stalno popolniti mesto učitelja. Prošnje so predpisanim potom vlagati semkaj do dne 31. januarja 1904.

C. kr. okr. šolski svet v Postojni, dne 30. decembra 1903.

Z. 2802.

An der vierklassigen Knabenvolksschule in Neumarkt gelangt mit Beginn des II. Semesters dieses Schuljahres eine Lehrstelle mit den gesetzmäßigen Bezügen zur definitiven ev. provisorischen Besetzung.

Bewerber haben ihre gehörig belegten Gesuche bis zum 23. Jänner 1904 beim gefertigten k. k. Bezirksschulrate einzubringen.

K. k. Bezirksschulrat Krainburg, am 24. Dezember 1903.

Z. 26.

An der zweiklassigen Volksschule in Karnervellach gelangt eine provisorisch besetzte Lehrstelle mit den gesetzmäßigen Bezügen zur definitiven Besetzung.

Die gehörig belegten Gesuche sind im vorgeschriebenen Wege bis 14. Februar 1904 hieramts einzubringen.

K. k. Bezirksschulrat Radmannsdorf, am 7. Jänner 1904.

V R. Šeberjevi tiskarnici v Postojni se dobiva:

Druga zbirka učnih slik

po podanih hospitacijah krškega in litijskega okraja.

Cena: 1 K, po pošti 1-10 K.

Pripravniški tečaj v Idriji.*

Spisal prof. Makso Pirnat.

Doba Marije Terezije je bila kakor v drugih deželah avstrijskega cesarstva, tako tudi v naši kranjski kronovini zlata doba za šolstvo. Osnovale se je tedaj na Kranjskem po kmetih lepo število trivijalk, manjša mesta pa so dobila svoje glavne šole. Taka glavna šola se je ustanovila tudi v Idriji, ki je posebno slovela med enakimi učnimi zavodi in imela takoj ob začetku 225 učencev.

Imenovane glavne šole, tako tudi idrijska, so obsegale tri razrede in so spočetka pač zadostovale potrebam tedanje dobe. Toda tekom časa se je spoznalo, da ti zavodi ne odgovarjajo več napredujočemu človeškemu duhu, da jih bo torej treba popolniti oziroma ustanoviti novih učilišč v ta namen, da prevzamejo to nalogo, katere niso mogle več vršiti nekdanje glavne šole.

Potreba take preosnove se je posebno živo čutila v Idriji. Zato so učitelji idrijske glavne šole, Karol Legat, Mihael Putre, Jožef Martinak, Jožef Erzen, Jožef Šerek, Anton Lesar in Andrej Kacin, pri svoji mesečni konferenci dne 26. marca l. 1850. opozorili tedanjo višjo šolsko oblast, nam-

*) Ta spis je priobčen v lanskem šolskem izvestju mestne realke v Idriji. Ponatiskujemo ga z dovoljenjem pisateljevim, ker smo prepričani, da bodo tudi naši čitatelji z zanimanjem prebirali ta odlomek pozabljenega zgodovine našega stanu.

Ured.

reč knezoškofijski konzistorij, da bi bilo jako umestno in potrebno, na idrijski glavni šoli ustanoviti še četrty razred poleg doslej obstoječih treh razredov. S tem da bi se dala otrokom rudarjev, ki se zaradi revščine ne morejo drugod izobraževati, lepa prilika, na domači šoli pridobiti si toliko znanja, da bi bili pozneje lahko sprejeti med nadzorniško osebje pri rudniku, ali da bi vsaj dosegli mesto paznika ter bi ne bili prisiljeni, opravljati le navadna rudniška, težaška dela. V Idriji da je mnogo nadarjenih otrok, ki bi se lahko naprej izobraževali. Za ustanovitev četrtega razreda v Idriji govori tudi ta okolnost, da ima cela kranjska dežela samo en četrty razred, namreč na zgledni glavni šoli v Ljubljani

Na to je knezoškofijski konzistorij po krajnem šolskem nadzorniku v Idriji odgovoril tedanjemu ravnatelju idrijske glavne šole, Karlu Legatu, in sicer v tem smislu, da naj se ravnateljstvo rajše izreče za ustanovitev nižje realke¹⁾ z dvema razredoma, kakoršna se je baš tedaj osnovala v Ljubljani; opusti pa naj se misel na četrty razred, ki se je tudi v Ljubljani odpravil in je na njega mesto stopila omenjena nižja realka. Ako bi ravnateljstvo idrijske glavne šole stavilo predlog, da se tudi ondi ustanovi dvorazredna realka, bo konzistorij ta predlog z veseljem in po možnosti podpiral, posebno še zategadelj, ker je realka v Ljubljani prenapolnjena, in se ne more vanjo sprejeti noben učenec več.

(Dalje.)

*) Leta 1815., ko je prišla Kranjska zopet v avstrijsko upravo, se je kakor na drugih tako tudi na ljubljanski normalki osnoval k IV. razredu še en letnik; imel je torej IV. razred dva letnika, in tako je ostalo do leta 1849. Meseca novembra l. 1849. sta se na podlagi ministrskega odloka (1. oktobra št. 6907), sklicuje se na najvišjo odločbo z dne 16. septembra imenovanega leta (št. 19.439) ta dva letnika ločila od normalke in postala poseben učni zavod z imenom »nižja realka z dvema razredoma«. Taka realka se je hotela ustanoviti tudi v Idriji; ker pa te realke niso zadostovale, se je že meseca marca l. 1851. dovolilo, da se smejo po večjih mestih ustanoviti realke v današnjem pomenu besede.

Kot pisani viri so mi služili zapisniki nekdanjega pripravniškega tečaja v Idriji; hranijo se v arhivu c. kr. rudniške ljudske šole v Idriji; nekaj podatkov sem dobil tudi iz c. kr. rudniškega in iz župnega arhiva. Preskrbela sta mi jih gospoda Mihael Arko, dekan v Idriji in Filip Vidic, c. kr. pomožni uradnik pri rudniški direkciji v Idriji. S pismenimi, oziroma ustmenimi podatki, katere sem tuintam uporabil, so mi postregli gospodje: Leopold Božič, upokojeni nadučitelj v Žireh pri Idriji; Engelbert Gangl, učitelj v Ljubljani; Jožef Martinak, c. kr. sodni nadsvetnik v pokoju v Ljubljani, Frančišek Onušić, mestni kapelan v Idriji in Feliks Stegnar, c. kr. učitelj v moški kaznilnici v Mariboru. Vse te gospode, kakor tudi gosp. Alojzija Novaka, c. kr. ravnatelja rudniške ljudske šole v Idriji, ki mi je prepustil zapiske nekdanjega pripravniškega tečaja v uporabo, tem potom iskreno zahvaljujem.

Razen tega sem rabil tele tiskane vire:

Novice, letnik 1865. in 1866.

Učiteljski Tovariš, 1862-1872,

Laibacher Zeitung, letnike 1852, 1865 in 1866.

Letna poročila c. kr. rudniške šole v Idriji (več letnikov).

Zgodovina slovenskega slovstva. Dr. Karol Glaser.

Geschichte der k. k. Staats-Oberrealschule in Laibach 1902,

Imenik ljudskih učiteljev na Kranjskem v začetku leta 1870.

Imenik šolskih oblastev itd. Uredil Jakob Praedika. 1885.

Ročni zapisnik z imenikom ljudskih šol itd. za šolsko leto 1902/3.

IX. letnik. Sestavil Štefan Primožič.

Vojvodina Kranjska. Spisal Fr. Orožen. Ljubljana 1902. Izdala

»Matica Slovenska«.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrty leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovarša“ v Idriji. Naročnino pa prejema gosp. Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{8}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petič-vrata. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik Radivoj Koréne. — Last in založba „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Tiska „Narodna tiskarna“ v Ljubljani.